

PROF. DR. U MAY GÜNAY İLE HALKBİLİMİ ÇALIŞMALARI ÜZERİNE BİR KONUŞMA

Şirin YILMAZ

Ş. YILMAZ: 1987 yılında Folklor Araştırmaları Yıllığı'nda yayınlanan "Folklor Nedir?" adlı makalenizde folklorun yeniden tarif edilmesi ve çerçevesinin belirlenmesi ile ilgili olarak ortaya koyduğunuz görüşler, yeni bir bakış açısı sağlıyordu. Aradan geçen zaman içinde bu tarife ve bakış açısına ilave edeceğimiz ya da değiştireceğiniz noktalar oldu mu? Bu konuyla bağlantılı olarak, Türk folklorunu göz önünde tutarak "folklor" ve "kültür" kavramlarını benzerlikleri veya ayrılıkları bakımından değerlendirir misiniz?

U. GÜNAY: 1987 yılında Folklor Araştırmaları Yıllığında yayınlanan "Folklor Nedir" adlı makalemdeki folklor tanımının doğru ve uygun olduğuna bugün de inanıyorum. Bu makalede açıkladığım gibi folklor araştırmacılığının kültür araştırmacılığı olduğunu düşünüyorum. Çünkü folklor, milli kültürün bölgesel ve zaman süreci içinde değişime uğrayan, uğramayan yaşatılan bütün birikimlerini derler, tasnif ve tahlil eder. Milli kültür, bölge ve zaman içinde farklılık gösteren veri ve varyantların bütünleştiği, ulaştığı ortak ifade ve olgulardan oluşur. Bugün Amerika Birleşik Devletlerinde Folklor, tek bir kültürü araştırmamanın ötesinde karşılaştırmalı kültür araştırmalarını da üstlenmiş bir bilim dalı olarak faaliyet göstermektedir. Pek çok kişinin merak ve heyecanla örneklerini derlediği gelenekler, görenekler, el sanatları, edebî örnekler kültürün bütünlüğü içinde bir anlam taşır. Bir gelene-

ğin veya herhangi bir olgunun, sanat eserinin bağlı bulunduğu kültüre yabancıysak elimizdeki verileri tanımlayamayız. Her kültürün kendi anlamlar, değerler ve kurallar bütünü vardır. Kültüre bağlı olarak şekillenen her türlü birikim doğal olarak o kültürün bir parçasıdır. Folklorun hâlâ belirsiz gelenek ve göreneklere derleyen bilim dalı olduğu şeklinde yapılan tanımlarını yadırgıyorum.

Ş. YILMAZ: Türkiye'deki folklor araştırmalarını ve bu araştırmaların gelişme seyrini nasıl değerlendiriyorsunuz?

U. GÜNAY: Türkiye'de folklor araştırmaları Atatürk Üniversitesi'nin kuruluşundan itibaren oldukça hızlı ve dikkate değer gelişmeler göstermiştir. Rahmetli hocamız Prof. Dr. Mehmet Kaplan Atatürk Üniversitesi'nin kuruluşunda görev üstlenmiş ve çok önemli ve değerli hizmetler yapmıştır. Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Fen-Edebiyat Fakültesi bünyesinde kurulan Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Türk Halk Edebiyatı Kürsüsüne yer verdi ve benim de aralarında bulunmaktan her zaman onur duyduğum Halkbilimi akademisyenlerini yetiştirdi. Bugün Türkiye'de hemen hemen Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün bulunduğu her yerde halkbilimi veya en sade şekli ile halk edebiyatı konusunda az veya çok çalışma yapılmaktadır. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde bulunan Türk Halkbilimi Anabilim Dalı ve Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi bünyesinde

yer alan Halkbilimi Bölümü doğrudan doğruya bu alanın öğretim ve eğitimini vermektedir. Bunların olumlu gelişmeler olduğuna inanıyorum. Önümüzdeki yıllarda daha hızlı, nitelikli ve programlı çalışmaların yapılabileceğini ümit ediyorum.

Ş.YILMAZ: Bir önceki soruya bağlı olarak, Türk ilim adamlarının araştırma ve değerlendirmelerinin uluslararası alanda kabul görüp görmemesi konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

U.GÜNAY: Nitelikli araştırma dünyanın her yerinde kabul görür. Türk araştırmacıların yabancı dillerde yaptıkları yayınlar da ilgili alanlarda yabancı akademisyenlerce değerlendirilmektedir. Yalnız Türk Üniversiteleri uluslararası toplantılara davet edilen bilim adamlarını yurt dışına gönderememektedir. Öğretim üyelerinin maaşları yetersiz olduğundan yurtdışındaki toplantılara kendi imkânları ile katılmaları da mümkün olmamaktadır. Üniversitelerin bitmeyen maddî sorunları sebebiyle akademik harcamalar yapamamaları pek çok değerli çalışmanın ve akademisyenin dünyadaki yerini almasını engellemektedir. Türkiye'deki niteliksiz öğretim üyeleri daha fazla ortalarda görüldüğünden dolayı sanki nitelikli çalışmalar da yokmuş gibi düşünülüyor. Türk Üniversitelerinde her alanda gürültü yapmadan ciddi, nitelikli ve dünya standardında çalışan pek çok değerli bilim adamı ve kadını bulunmaktadır. Zaman içinde bazı üniversitelerin Batıda olduğu gibi nitelikli, gerçek akademisyenleri bünyesine toplayarak Harvard, Oxford, Yale, Cambridge, Sorbon gibi örneklerde olduğu gibi dünya standardını yakalayacaklarına inanıyorum.

Ş.YILMAZ: Türkiye'de folklor alanındaki eleştiri ve yayınlanan eserlerle ilgili değerlendirmeler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

U.GÜNAY: Türkiye'de folklor alanında yapılan yayınlarla ilgili yeterli eleştiri ve değerlendirmeler yapılamamaktadır. Bunun pek çok sebebi vardır. Birincisi alana gerçekten vakıf az sayıdaki değerli akademisyenin yoğun çalışmalarından dolayı eleştiriye zaman ayıramamalarıdır. İkinci olarak verilen eserlerin pek çoğu eleştiriye değer bile değildir. Üçüncü olarak yalnız folklor alanında değil diğer alanlarda da Türkiye'de eleştiri geleneği kurulmamış ve gelişmemiştir. Bu ayrıca önemli bir tartışma konusudur.

Ş.YILMAZ: Kültür değişmelerine paralel olarak, folklorlarda yeni türlerin ortaya çıkması veya bazı türlerin ortadan kalkması konusunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

U.GÜNAY: Her kültür olgusu kültürün bütünü gibi doğar, gelişir ve kaybolur veya yeni fonksiyonlarla yenilenir ve gençleşir. Yeni şartlar, yeni ihtiyaçlar yeni oluşumlar meydana getirir. Folklor malzemeleri ile ilgili değişim ve gelişimleri de bu açıdan ele almak uygun olur diye düşünüyorum.

Ş.YILMAZ: Türk folkloru üzerine yapılan araştırmalarda "Türk dünyası" düşüncesinin öne çıkarılmasına dair görüşleriniz bulunmaktadır. Türk dünyasının coğrafi genişliğinin, lehçe ve şive farklılıklarının ve iletişim imkansızlıklarının yanında; kültürel ortaklıkların varlığı, incelediğimiz her konunun, bütün Türk dünyasında takip edilmesi gerektiğini doğuruyor. Bu tespit etrafında folklor araştırmalarının ölçütleri neler olmalıdır?

U.GÜNAY: Bu konuyla ilgili görüşlerimi ve önerilerimi 1992 yılında ABD'de yaptığım "Türk Kültürünün Değerlendirilmesinde Türk Folklor Araştırmalarının Önemi" başlıklı konuşmada açıklamıştım. Daha sonra bu yazı Türk Kültürünün 354. sayısında yayınlandı. Geçen

yıl da Atatürk Kültür Merkezi'nin yaptığı Kültür Sempozyamında "Türk Kültürünün Değerlendirilmesi İle İlgili Görüşler" başlıklı bir bildiri sundum. Henüz yayınlanmayan bu yazımda Türk kültürünün incelenebilmesi için diğer kültürlerin incelenmesinde kullanılan metod, yaklaşım, yetenek ve altyapılardan farklı metod, yaklaşım, yetenek ve alt yapı-lara ihtiyaç olduğunu belirtmiştim. Türk kültürü çeşitli nitelikleri göz önüne alınarak farklı biçimlerde gruplandırılabilir. Bu bildiride Türk Dilinin Doğu, Batı ve Kuzey Türkçesi olmak üzere yapılan tasnifinden hareketle bu üç gurubun aynı zamanda ortak Türkçe döneminden sonraki Türk kültür dairelerini temsil ettiklerini açıkladım. Bu gruplandırmaya göre Batı ve Doğu Türkçeleri yazılı kültür geliştirmiş çok katlı medeniyet tipine dahil oldukları için bugün kabul gören kültür araştırma metodları ile değerlendirilebilirler Ancak gerek Batı gerek Doğu Türkçesi Kültür dairelerinin bazı gurublarında halen sözlü kültürün etkinliğini sürdürdüğünü de unutmamak gerekir. Kuzey Türkçesinin konuştuğu ve bütün bu gurupların dışında oldukça farklı olan Çuvaş ve Yakutların yaşadığı alanların kültürlerinin tesbiti ve araştırılması söz konusu olduğunda yaklaşım ve metodların bütünüyle sözlü kültür birikimine göre seçilmesi şarttır. Bu başlı başına bir inceleme, tartışma ve değerlendirme konusu. Zamanla düşündüklerimi gerçekleştirmeyi umuyorum.

Ş. YILMAZ: Yurt dışındaki folklor çalışmalarını takip etmeniz ve yakın geçmişte ilmi bir toplantı için Amerika Birleşik Devletlerine gitmiş olmanız dolayısıyla yurt dışındaki ve Türkiye'deki folklor çalış-

malarının son durumunu karşılaştırmanızı son soru olarak yöneltmek istiyoruz?

U.GÜNAY: Amerika Birleşik Devletleri, bilime ve yaratıcılığa daima çok önem vermiştir. Hala lider devlet olmasının bununla açıklıyorum. Amerikan vatandaşları Amerika devleti için her zaman öncelikli ve önemlidir. Amerikan okullarında her öğrenci bir farklı özelliğinden ötürü ayrıcalıklıdır. Bizdeki herkesi aynı boyda görme anlayışının yaratıcılığı öldürdüğüne inanıyorum. Bilim ve sanat sıradışı insanlarla gelişir. Türk eğitim sistemi sıradışı çocuk ve gençleri dışlamaktadır. Orta ve ortanın altındaki insan gücü ile bilimsel faaliyet yapmak mümkün olmaz. Toplumların vasat ve vasatın altındaki insanlara da ihtiyacı vardır, onların da iyi şartlarda yaşamağa hakları vardır, ama uygarlık yaratmak, sanatta ve ilimde ilerlemek yeteneklere yaşama ve gelişme hakkı tanımakla olur. Bu sağlıksız eğitim anlayışı yanında Türkiye'de sosyal bilimlere gerekli önem verilmediği ve kaynak sağlanmadığı için folklor çalışmaları da kurumlaşmadan kişisel çabalarla yürütülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde bilim anlayışının sağlıklı oluşu diğer bütün bilim dalları gibi folklor çalışmalarının da başarı ile yürütülmesini sağlamıştır. Bilimin daha önemlisi daha az önemlisi olmaz. Bilimlerin hepsinin amacı insanları daha iyi bir dünyada daha mutlu ve sağlıklı yaşatmaktır. Türkiye'de bizim arkamızdan gelen genç neslin bir bölümü fevkalâde niteliklerle ve en iyi olma amacıyla yetişmektedir. Onların her alanda dünya standardını yakalayacaklarına ve Türkiye'nin tekrar bilimde sanatta öncü ve yaratıcı olacağına inanıyorum.

"MİLLÎ FOLKLOR"

**Profesyonel folklorcunun okuyabileceği tek akademik dergidir.
Bu yargıya katılıyorsanız yaşatılmasında payınız olsun.**